

TÁRSADALMI, SZÉPIRODALMI ÉS KÖZMIVELŐDÉSI HETILAP.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési ár:
Egész évre 5 frt. Vidékre 5 frt. 50 kr.
Fél „ 2 „ 50 kr. „ 2 „ 75 „
Egyes szám ára 10 kr.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Beck I. papirkereskedése.
Ide küldendők a lap szellemi és anyagi részét illető minden közlemények.

HIRDETÉSEK DIJJA:

Három hasábos petitsor 6 kr. Nyilttéri három hasábos petitsor 10 kr.
Bélyegdíj külön minden hirdetésért 30 kr.

A „Végvidék“ olvasóihoz!

E számmal a „Végvidék“ bevégezte II. évfolyamának felét s értesítjük t. cz. előfizetőit, hogy e számmal a lapot egyszersmind megszüntetjük.

Okul nem hozhatjuk fel a kellő pártolás hiányát, mert lapunk anyagi állása sohasem volt jelentékenyen kedvezőbb.

A szerkesztő buzgalmánkl megfogyásán se múlik egészen a megszűnés, mert érezzük, hogy általánosságban véve egy itteni magyar lap fenntartására minden önző számítás nélkül is még elég erőnk és kedvünk volna.

Megvalljuk azonban, hogy immár bémítólag hat ránk a tudat, hogy — nem is vetve latba a szellemi munkát — pusztán a temérdek, időt és szellemet ölt technikai fáradozással, a melynek a nyüge alatt a szerkesztő a lap szük anyagi, körülményeinél fogva eleitől sinlett, távolról sem áll arányban az eredmény, a melyet kitzűzött feladatunk megoldása irányában elérünk s elérni képesek vagyunk.

A „Végvidék“ nyilvános, főleg társadalmi életünk magyar szellemi lüktetéseinek ápolója és szítója akart lenni: e lüktetések másfél évvel ezelőtt lanyhák voltak, most még jobban meggyengültek; lapunk akkor

Szépirodalmi csarnok

Tóth Kálmán emlékünnepe.

— Baján, 1884. szeptember 21-ikén —

A honfi-öröm, honfi-bánat
Minden lélekben ébredsz,
Melyen dalodnak hangja áthat.
Óh, legdicsebb emléked ez!
Könyben, mosolyban váltakozva
Gyógyítgatod a sebeket:
Az irt szived mélyéből hozza
Az igaz hazaszeretet!

A nőerénynek oltárt épít
Lelked és azon áldozik.
Midőn ennek zenged szépségét:
Egyetlen vagy, — nincs második!
Magasztosan hangzik az ének
Lantodról, s nyujtasz koszorút
A haza nemes özvegyének,
Kinek örök gyász sorsa jut . . .

Megmutatod kalváriáját
A nemzet szenvedésinek,
Hol tizenhárom bitó árnyát
Vértanuk vére festi meg;
Bús őszi szélnek zugásával
Zengsz bucsuztató éneket, —
Majd lelked minden sugarával
Ragyogsz a zord sírok felett!

Élő szobor vagy — holt porodban,
Halhatatlan — szivünk előtt;

csak lazán fűződhetett nyilvános életünk talajához: s mind mostánig, — ma még legkevésbé, — nem tudott benne gyökeret verni.

Hogy kiben rejlik az oka, bentünke, vagy nyilvános életünk részben változatlan, részben változott folyásában: azt nyugodtan bocsátjuk a higgadt elmék ítélete alá.

Azonban, midőn ennek folytán megköszönjük lapunk előfizetőinek, munkatársainak, jóakaróinak eddigi szives pártfogását, nem mondunk le a reményről, hogy eddigi viszonyunkban idő változtával még találkozunk s fönn tartjuk magunknak a bátorságot, hogy becses támogatását akkor újból kikérjük. Isten velünk!

Pancsova 1884. szept. 28.

A „Végvidék“ szerkesztősége.

Magyar színészet.

Örömmel és bizalommal hívjuk fel a művészetkedvelő és nemesen szórakozni szerető művelt magyar közönség figyelmét az alább közölt „Előleges színi jelentésre.“

Ha bizonyos önérzettel tekinthetünk vissza ez év tavaszán itt működött magyar színtársulat sikerére, kiváló örömmel kell üdvözlőnk a jelenséget, hogy ily rövid időköz múltán vállalkozik egy társulat, hogy

Mert szived nemcsak dalban dobban,
Melylyel hódítsz szivet, velőt:
Szelid szemedben villám égett,
Kezedben kardot forgatál . . .
Óh, látjuk az ifju honvédet, —
Jelszava: szabadság . . . halál!

És midőn meghalt a szabadság,
Kinos volt élni minekünk:
Kik kalodáinkat faragták,
Mi azokon csak nevetünk . . .
Honnét van ez? . . . a rém fejére
Csörgő-sipkát huzott kezed;
S bár szivárog még szivünk vére,
De jó jel: — ajkunk már nevet!

Ébresztő hajnal madarának
Szava volt akkor hí szavad;
Hol ránk új napok virradának,
Már sejtetéd a sugarat:
És láttuk lelked játszi fényét
Czikázni komor éj felett,
Mint olthatatlan tüzes kévét,
Mely lelkünkbe szikrát vetett!

E szikra gyult ma fényes lángra,
Hogy ünnepeljünk tégedet:
Szülő-városod fia, lánya—
Koszoruzza emlékedet;
Kártársaid, — barátid serge
Tisztességedre megjelen,
Hogy városoddal együtt zengje
Dicsőséged ez ünnepen!

Dalnok valál! . . . Im koszoruid
Halhatlanságod hirdetik!

a magyar haza e szélső, ujkeletii városában keressen művészetének pártfogókat.

Üdvözölhetjük pedig a jövevény társaságot annyival több bizalommal, mert több és kiválóbb erővel lép föl, mint a tavaszi társaság, s élén az a férfi áll, a kit nemcsak városunk hanem hazánk messze vidékei is kiváló, lelkiismeretes művészek ismernek t. i. Szathmáry Károly.

S a társaságnak is annyival több sikert ígérhetünk, mert alkalmasabb időben lép föl, mint az eddigiek. A hűvösebb őszi estéket, midőn a szabadban való tartózkodás és mozgás már nem oly kellemes, viszont az otthon sem oly barátságos még, mint a tél kandallója mellett, alig tölthető el kényelmesebben és szebben, mint a művészet társas és nyájas csarnokában: a „trombitás“ igen alkalmas termében oly művészi erő játékában gyönyörködve, mint a milyenekkel a Szathmáry társulata rendelkezik.

A társulat a dráma, vigjáték, népszínmű és operette köréből vett darabokat fog előadni — Az operetteket rendez zenekarral adja elő.

A társulat 35 tagból áll, köztük a pancsovai közönség többj szivesen üdvözölt ismerősre talál.

Férfiak: Szathmáry Károly, Egry Kálmán, Hubay Gusztáv, Szép János, Gyarmathy Gyula, Veszprémi Jenő, Besenyei Lajos, Szabó Dani, Pelsőczy József, Fűredi Károly, Ujvárosi Albert, Nyitrai Sándor,

Az idő vénül — s mindent ujít:

A kövektől — a szivekig!

De e márvány aranybetűi

Örökre hirdessék neved, —

Mondván: szived nem tud kihülni,

Az most is ég . . . dalol . . . szeret! . . .

Komócsy József.

Tóth Kálmán szülőháza előtt.

(Baján, szept. 21. 1884.)

Vadnay Károly beszéde.

Áldott a föld, mely szüli és nagyabecsüli a jókat, a jeleket, mert ha nagyabecsüli: kebléből fognak is mindig támadni jók és jelesek.

A hazai újabb lira ama nemes érzésű dalnoka kinek születését ez órákban a szülőöld kegyeletének termékenyítő verőfénye mellett ünnepeljük: embernek, költőnek, hazáinak egyaránt jó, egyaránt jeles volt, eltelve minden szép és nemes iránti fogékony-sággal, az igaznak szeretetével s a hivatásából eredt kötelességek teljesítésének becsvágyával.

Mindenek fölött a szív embere, ki joggal énekelhetette magáról:

„Hisz én szeretetért daloltam örökké,
Hisz én a szeretet, szív költője vagyok.“

E sorokban is nagyon énekel. Szive, mely érzésektől, vágyaktól, sovágásoktól tulánadt, tette őt szerencsés költővé és boldogtalan emberré. Szive adott életének és írói működésének gazdag tartalmat: de egyszersmind szive is égette el oly életkorban, mely rendszeren még a munkabírás gyümölcsöző időszak

Mátray Gyula, Sócs Károly, Vadász Lajos, Buczkó József, Mátyási József, Szabó Sándor, Kulcsár János.

Nők: Szathmáryné, Hubainé, Ács Irma, Nagy Paula, Fehér Lilla, Nikó Lina, Tóvölgyi Ilon, Pelsőczyne, Nagy Linda, Szabó Daniné, Béresi Mari, Szathmáry Zsuzsa, Ujvárosiné, Erdődi Ilon, Hevesi Ferenczné.

Az előadások okt. 5-én kezdődnek. Az igazgató 16 előadásra nyitott bérletet s az egész évad okt. végéig fog tartani.

Alább van közölve a bérletek ára.

Igen sok szép tekintet és érdek szól a mellett, hogy ne drágáljuk; s hisszük, hogy a társulat minden estjén igen sokan találkozunk.

Előleges

szini jelentés.

A legmélyebb tisztelettel van szerencsém értesíteni a n. é. közönséget, miszerint jól szervezett dráma, vígjáték, népszinmű és operette társulatommal előadásaim sorozatát f. é. október hó 5-én megkezdendem.

Társulatom jól szervezett, kitűnő erőkből áll, valamint műsorom is válogatott, a legujabb termékekkel.

Ismerve e lelkes városnak műizléses n. é. közönségét, mindent elfogok követni, hogy kívánalmainak eleget tegyek. Az operettek rendes zenekarral adatnak.

Egyszermind van szerencsém tudatni, miszerint 16 válogatott előadásra bérletet nyitok a következő árral:

Körszék 12 frt.

Másodrendű zártzsek 8 frt.

Ugy társulatom tagjait mint a bérlet támogatását, s így a magyar színészet ügyét a már egy ízben hálás szívvel tapasztalt hazafiai pártfogásukba ajánlva, vagyok

A n. é. közönségnek hő-tisztelője

Szathmáry Károly,

szinigazgató és társa.

Pancsova, 1884. szeptember 24.

(Kérjük lapunk azon előfizetőit, a kik előfizetes dolgában meg hátralekban vannak, sziveskedjenek tartozásokat mielőbb megküldeni a kiadóhivatalnak.)

szokott lenni. Mind, a mi fény és gyász volt az ő életében: szívéből eredt.

Szerencsés költőnek mondám és az is volt. A Muzsától ihletet, nemzetétől buzdítást kapott. Lantjával korán hódított, mert szívekhez szólt s a ki a szívekhez szól, azt megérti mindenki. Szerelmi dalai már igen ifju korában közzalokká váltak szalonokban és a nép ajkán; hazafias költeményeit sűrűn szavalták országsherte; könyvei, lapjai közkeletnek örvendtek, irodalmi legelső intézeteink pedig, a mint csak tehettek, siettek őt kebelükbe fogadni.

A legáltalánosb érzés: a szerelem hivatott dalnok volt s a legmagasztosabb érzület: a honszeretet lelkesült éneke. Amabban saját jellegű lírikus, emebben a nemzeti költészet állandó hagyományainak gyarapítója. Mert a magyar költés eleitől fogva a hazafiaság erős vonásaival bír s nincs egy számot tevő alakja sem, mely e vonásnak híjjával volna. Nem csak költők, nem csak nyelvűvészek, hazafiak is kívántak lenni mind, élesztve a nemzeti törekvéseket, dicsőítve a hazát dicsőségében s vigasztalva gyászában.

A mi költőnk is, kinek bölceje egykor e helyen rengett, habár koszorujának legteljesebb, legsajátabb virágait a szerelem érzésének és hányatásainak köszönheté: egész lelkét beolvasztá a hazafiaság egy-egy énekébe ama zord időben, midőn a vigasztalan, hosszú, sötét éjszakának úgy szólván csak a költők voltak világító, biztató fényei, a parlamentjétől megfosztott nemzetnek egyedüli szónokai, a hit és remény megfogott olaju lámpájának táplálói, bizva az eljövendő jobb időben, melynek napja — hála a gondviselésnek! — utóbb fel is virra lt reánk.

Mindenki tudja, kivált e hálás emlékezetű városban, hogy Tóth Kálmán az irodalom hány külön-

HELYI HIREK.

* **Vörösmarty Mihály** összes munkáinak Méhner Vilmos által eszközölt füzetes kiadásából megjelent a 11. és 12. füzet, a melyek Zalán futásának végét, a „Cserhalom“ és „Tündér völgy“ című elbeszéléseket tartalmazzák. E füzetek oly díszesek, mint az előbbiek. A 11. füzetben van közölve Gyulai Pál előszava is.

* **A „délmagyarországi tanító-egylet“** küldöttsége nagym. Trefort Ágost közoktatási miniszter urhoz folyó hó 26-án azaz pénteken az esti vonattal indult Temesvárról Budapestre az egylet díszokmányát Ő Excellenciájának átnyújtandó. A küldöttséget Schaffer Károly isk. ig. és egyt. elnök. (Temesvár), vezeti.

* **Waszilevits Olga** kisasszony f. h. 21-én Temesvárt hangversenyt adott, a melyen a város színe java jelen volt s a melyen a kisasszony játéka kiváló sikert aratott. A „Délmagy. Lapok“ a művésznőt ez alkalommal a legnagyobb dicsérettel halmozza el.

* **Bolyvánszky Gyuláné** szül. Josifovits Ilona asszony, Bolyvánszky Gyula honvéd főhadnagy ur neje f. h. 23-án élte 36-ik évében hosszú szenvedés után meghalt. Temetése f. h. 24-én ment végbe a köztiszteletben álló család nagy fájdalom közt s nagy számu gyászoló közönség részvételével, vigasztaló, viszont fájó bizonyosságul annak, hogy a boldogult mennyi s mily kedves kötelekkel volt az élthez kötve. Nyugodjék békével!

Tamás Marczel úr minoritarendű áldozár s a helyb. reálgymnasium hitoktatója a kézilvársárhelyi (Kantai) ház főnökévé nevezetett ki s új állásának elfoglalására el is távozott már városunkból. Öszintén sajnáljuk a derék, hazafias törekvésű pap eltávozását; részünkről annyival inkább, mert lapunk társzójának szellemes munkása volt.

Köszönetnyilvánítás. Mindazok, a kik boldogult nőm temetésén megjelenni sziveskedtek, fogadják ez úton hálás köszönetemet! — Pancsován 1884. szept. 25-én Bolyvánszky Gyula m. k. honvéd főhadnagy.

* **Stancsich György** főispán úr a hét elején Budapestre utazott, onnan Verseczre, majd Fehértemplomra rándul, hogy a felülvizsgáló bizottság ülésében elnököljön.

A helyb. m. k. távirtdai állomásnál mint minden évben a téli hónapokban a szolgálati idő October 1-től jövő évi April hó 1-éig 8 óraker reggel veszi kezdetét.

Hazai törvényhatóságokhoz vagy állami hivatalokhoz intézett táviratok ép úgy bé-

féle ágában szolgálta buzgón a nemzet jogos sörégségeit. Mint lírai költő magasaltta a hazát és ösereit, siratta az áldozatokat, vértanukat, dicsőíté a hősokeket; mint drámaíró, nemzeti királyokrol alkotva műveit s még mint vígjátékíró is, mielőtt a társadalmi fonáságokhoz fordult volna, egy nagy fejedelem és egy hős egri lány képét festé előszeretettel; mint lapszerkesztő, főleg rendkívül elterjedt élelzapjában, a fölpezsdülő nemzeti közérzületre hatott élénken, gúnyának, elmésségének össez fegyverzetét a haza ellenségei ellen fordítva és soha, de soha nem személyeskedve magyar hazafiakkal, ha azok más politikai hitet vallottak is, mint ő.

Mindig talpon állt a magyar nemzetiség szolgálatára, akkor is, midőn érzékeny szíve erős sebeket kapott érzelmi világának zivatari közt, mert az a esásos forrás, melyet ő álmaiban a Parizád arany vizének látott, a valóságban nem egyszer sodorta őt bösz folyamként szurtek és örvények közé, elnyelésel fenyegetve hajóját, melyen hiába kereste az igéret földét: a szerelmi boldogság éden-szigetét.

A mai napon nem nekem jutott a hivatás, hogy fesse részletesen és teljes képen a költő pályáját és működését; de a szülőföld e kegyeleles pontján, szemben az emléktáblával megjelölt házzal, ki kell emelnem az ő költészetének egy erős és fényes vonását: a szülőföld lángoló szeretetét. Ebben ő mindig ugyanegy és szilárd maradt, míg a szerelem esalódásai hányták, vetették, változatosá téve lantjának hangjait, töprengőve elméjét, bánatos-sá életét.

Minden érző szívre élénk erővel hat a szülőföld varázsa, az első nagyobb benyomások édes emlékezte. Hát még oly érzékeny, fogékony természetre, minővel elhunyt barátunk bírt. Midőn ő „a nagyvi-

lyegkötelesek, mint az illető ügyre vonatkozó írásos beadványok s a megfelelő bélyegösszeg az ilyen táviratokra is szabályszerűen ragasztandó.

* **Zeneestély.** (szept. 20.) Miközben városunk nyilvános életében a pártszenevédegy meglehető hullámokat ver: ime egy új elem, a mely arra van hivatva, hogy a szívek zavargó hullámaikat lesimítsa s legfőbb esőndes, mérsékelt rengeében tartsa; ime egy új társadalmi tényező, a mely nyilvános életünk disharmoniáit átható, művészi harmoniával ellensúlyozni törekszik.

Mert hiszen zeneegylet — az-az még nem az, csak azzá akarja magát kinőni sűrűen adandó zeneestélyek folytában. Ismertettük már nagyjában a mozgalom jelentőségét, a személyeket, a kik élén állanak, s azért mindjárt átérhetünk első fellépésének regisztrálására.

F. h. 20-án volt a rendezőbizottság (Franeck, Graf, dr. Kállai) meghívói szép közönséget eredményeztek a Weifertsörház helyiségében. — A zeneest programja jelesnek mutatja be a mozgalom ambícióját: kiváló klasszikusokból összeállítva az előadást illetőleg, elég az előadó hölgyekre és férfiakra utalunk, a kik már mindannyian bebizonyították jeles tehetségüket közönségünk előtt.

Előadták Weber „Euryanthyitányát“ zongorára, 4 kézre, Róthné és Lembergerné úrhölgyek, harmoniumon Franeck, hegedűn dr. Kállay és fuvolán Mayer F. urak kiválóan sikerült összejátékkal.

Másodig darabul Mayer Mari k. a. Gumpert „Mein Lied“ jét énekelte eddig aratott sikereit is felülmúlva.

Aztán Haydn „vonósnégyes d-moll“ ját adták elő dr. Kállai, P. Graf J., Franeck és Häusler urak szabatos erővel.

Végül még Franz Otto „des Liebchens Bote“ férfinégyesét Seger, Franeck, Scherter és Stefanjak urak énekeltek, és Maurer „Concertante“ jének négy hegedűjét Róth Gergelyné úrhölgy kísérte szép hatással.

Az estély rendezői művészi ambíciójuk mellett praktikus szellemben közönségünk izlésével és szellemével is számoltak s a zenei előadások után táncot rendeztek, a melyet a nagyszámu fiatal-ság egész 1/2-ig járt.

Mi e zeneestélyeket minden tekintetben pártolándóknak véljük még akkor is, ha nincsenek tánczsal egybekötve.

* **Gyilkosság.** Kedden a Nadela közelében az Ujfalva és Zrepalya közti irányban egy esősz hulláját találták meg, a mely szívében kesztyű volt löve. A tettest a helyb. kapitányság nyomozza. Petrovoszelion meg egy embernek a kezét lötték

lág fia“ lett, még hazánk fővárosában is, mha csaknti kültöldön, idegen nép közt lakott volna, valódi honvágyat érezt, valahányszor szülővárosára gondolt. „Honvágy“nak is ezimezé ama költeményt, melyben panaszkodik, hogy „nagyon kicsi neki ott az a nagy város“, nagyobb neki a kicsi község, a hol eltölté gyermek-ifjuságát; oda huzza szíve! S ide térve, mily gyönyörrel festé „A nép“-et, mely nem korcsosul, „mert isten vagy maga, de egy nagy erő fentartja mindig ősi jellemét.“ S mily színekben ragyogott előtte a szülőföld, melynek vidékét úgy nézte, mint „a bus gyermek vidám anyja arcát“, felkiáltva: „ha mindenütt jó is, hej de legjobb itthon.“ S mily édesfő hangban végződik a „Szülőföldem tája“:

„Szép vagy szülőföldem, nekem is oly szép vagy! S elgondolom, mikor tájaidat nézem: Hát még minő lehetsz, mily gyönyörű lehetsz Egy boldog szemében!“

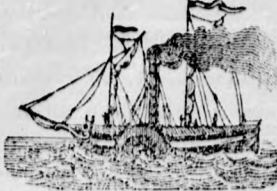
És a „Hazatérés“-ben hogyan áldja még a folyót is, a mely haza hozta: sir örömében a kis lak előtt, a hol szeretettel várják: édes anyja, kinek olvasó-könyve az imádságos könyv, atyja, kis huga, meg az átjövő szomszédok egész koszorut képeznek körülte, a szeretet koszoruját, mely édesb neki, mint a hirnév koszoruja. S midőn „édes anyja ölében van feje“: feledi a halhatatlanság, hirnév, szerelem kínzó ábrándjait s érezi, hogy nem neki való a nagyvilág! Később már nem csupán az élet alakjai kapcsolják ide, hanem megsiratott, megáldott sirok is. Egyikben az nyugszik, a kinnél

„ — nem volt soha senki még jobb, Senki nem volt, ki az anya névre méltóbb!“

A másikban meg porlad, a kié az ő első dala volt, mely látásától tarka virágként nyílt ki s a kié lett az utolsó dal is — fájdalmas emlékezés siri virága.

keresztül, s a szerencsétlen a seb elmérgesedése következtében a helyb. kórházban meghalt.

* A helyi hajók menetrendje
Pancsova indul reggeli
Belgrád 8, déli 12 és
Zimony közt esti 6 órakor
máj. 20-tól a Zimonyból
következőkép 6, déli 10¹/₂
allapított meg: és délután
3¹/₂ órakor

* Kubinból írják: Tisztelt Szerkesztő Ur! Városunkat e hó 16 án nagy megtiszteltetés érte. Dániel Ernő országgyűlési képviselő választó kerületének beutazásában azt szinte érintvén. Este 6 órakor érkezett Orsováról hajóval Kubinba, a hajó állomásnál már számos közönség és a helyi hatóságok zeneszóval várták; és hosszú kocsisorral kísérték be Kubinba. — Ő nagysága régi ismerőse és barátja főt. Oltvány Gáspár r. kath. plebános urhoz szállott, itt magát kissé kinyugodván esteli 8 órakor az „Arany szarvas“-hoz címzett vendéglőben tiszteletére rendezett „Bankett“-en megjelent, természetesen, hogy régi magyar szokás szerint felgyülvén a kedv, ömlengett a kedély és nem hiányzottak a melegnélemelebb felkőszendők. Legelsőt Kozáry János ur a kubini szabadelvű-párt elnöke mondotta a képviselőre. Jól átgondolt s meglehetősen hosszan tartó felkészültje körülbelül így hangzott: Midőn ezen választókerület Nagyságodat nagy lelkesedéssel és nagy szótöbbséggel országgyűlési képviselőjévé megválasztotta, az ország közügyei iránti hazafias érdeklődéséről volt meggyőződve, s mint az atya gyermekei kívánságait ohajtja megősmerni, nem fogja rossz néven venni tőlünk, ha nekünk is vannak kívánságaink, melyeket a jövő országgyűlési ciklusban, mint hiányt pótló törvényhozási intézkedéseket kívánnánk a szőnyegen látni, s melyeket nagyságodnak írásban is átnyújtani bátorokdunk — Az anya-ország jelentékeny részét képező vidékünk materiális és gazdasági létérdekeit igen közről érintő s már rég vajadásban levő házközösségek feloldása a most fennálló „provisorialis“ viszonyok megszüntetése végett egy szerencsés megoldással mielőbb véglegesítendő volna, s elértekezletünkben létrejött megállapodáshoz képest elvül volna kitűzendő, miszerint az osztály nem fejenként, hanem család-törzsen-ként volna keresztülviendő és lehetőleg egy legalább 1/4 teleknek megfelelő földminimum, mint osztatlan volna fenntartandó. Az adót: körülmény között ezen „Thema“ további fejtegetése még sok mondani valóra adna alkalmat, de ez nem feladatomban, csupán még azt bátorokodom megjegyezni, miszerint különösen földmennyiség feltétlen osztálya a fennálló földmivelési viszonyok és népünkkel kellő szorgalom hiányával a „proletariátus“ növelését elvonná ma-

Nagyon sok emlék édes bus kapcsa kötő az ő szívét ide. Itt barátokozott meg legkedvesebb költőivel: Petőfi, Beranger és Heine-vel. Itt állott a honvédelem kitűzött zászlója alá, írva honszeretetének első gyermekgagyogását: egy kis tábori dalt. Innen ment el a Perzel Mór seregéhez, hogy lássa Csurognál a honvédek vitézségét s megénekelje majd a hősi dalban: „Előre!“ Itt ismert lelkes magyar nőket, anyákat, hogy évek mulva az élet és eszmény összhangzátában tudja festeni a „Losonczy özvegyét“, „Szilágyi Erzsébetet“ s a „Lengyel anyát.“ Aztán itt kezdte, ifjúkori barátok körében, gyászolni a multat, midőn keservét „Balassa dalnok“ képében mondta el a szolgaság idejéről, melyben.

„A! a fiának nem örül,
Nem gyermeke az, hanem új rab!“

Itt találkozott, a folyó mellett, melyet megáldott, legelőször a fiatal leánnyal, kinek képe nyitá meg előtte a szerelem végzetes tengerét, hogy költőnk annak Odyszeusa legyen, az itáliai békepart nélkül. Majd évek multán itt örvendezett a jókall az újra éledő Magyarország hajnalfényének, s utóbb innen emlékezett az eszményi lángolása időre, melyről éneklé:

Mi mindent adtunk a hazának,
Ők meg mindent a hazától várnak!

És a mint ő esüngött szülőföldjén: ez is épp úgy szerette őt. Én, ki a költővel huszonkilenc éven át benső barátságban s irodalmi szövetségben éltem, tanubizonyoságot tethetek arról, hogy a szülőváros részéről tapasztalt szeretet volt az ő életének legboldogítóbb öröme s munkásságának legédesebb jutalma. Büszke volt rá. És e város is büszkén gondolhat most arra, hogy nem csupán haló porában

ga után. — Attért továbbá a pancsovai-kubini ármentesített rét-földek inkább helyi érdekű kérdésére, s kérte a képviselő urat tehetségének felhasználásával különösen oda hatni, miszerint a régi községek a betöltetési költségekkel annyira túl ne terhelhessenek. Azután a képviselő mandatumnak 6 évre leendő meghoszabbítása melletti közreműködést, a közigazgatási tisztviselők kinevezését — ebből kifolyólag a közigazgatás alapos rendezését, mindennemű nyilvános közmunka szolgálványok igénybevételének törvényáltal meghatározását, nem különben valamennyi közlekedési utak állami kezelése — és végre a közügyeinek megfelelő mezőrendőrségi- és földmivelési törvény meghozatalát, mint sürgősen szükségelt törvényhozási intézkedéseket jelezvén, szavait azzal végezte, hogy volna ugyan még számos köz és inkább specialis érdekű óhaj, melyekről azonban ezuttal eltérhetni vél — és beszédjét zárván kívánja, hogy ő nagyságát a mindenható kerületünknek, a hazának és a társadalomnak soká éltesse! Erre ő nagysága férfias érzes hangon igen érthető kijelítéssel körülbelül ezt mondta. Valóban örvendek, hogy ezen várost, melynek polgárai engem ma oly szívélyesen fogadtak, viszont láthatom s kellemesen meglepetve tapasztaltam, miszerint azok ily fontos országos ügyekkel oly éreiten foglalkoznak s érdeklődnek; s igérvén, hogy valamennyi előadott kívánságot keresztülvitelében tehetségéhez képet és a kívánt irányban megoldatáshoz fog járulni; ezzel — ugymond: ezen derék város derék polgáira emélttem poharam! Még számos felkészültetés mondatott, többek közt a vendégszerető házigazda Oltványi Gáspárra a szintén jelen volt Radoszavljevics pancsovai járási szolgabíró, Kozáry Jánosra stb — mire a mintegy 50 személyből állott „Bankett“ 11 óra tájban eloszlott. — Másnap reggel miután ő nagysága a községi eljáróság tisztelgését látogatásával viszonzotta volna Bresztovácznak — Pancsovára utazott. S.

IRODALOM.

„Általános és hazai művelődéstörténet.“
irtadr. Bihari Péter, pesti ref főiskolai tanár és egyetemi magántanár. (Két kötet, ára együtt 8 frt. Pfeifer F. bizománya.) A termes két kötet, mely a fentebbi ezim alatt előttünk van, mint szerző előszavában mondja, a középiskolai oktatást akarja pótolni és kiegészíteni. „művelődéstörténeti könyvtár“ akar lenni, melyben mindenki föltalálhatja a mit nem szorosán hivatáskörébe tartozókról akar tudni, s a felelő tanfolyamra fepok kiegészíthetik a középiskolában nyert ismereteikhez azokat a történelmi írásban csak gyéren nyert nem politikai (anyagi és szellemi növekedés: földmivelésben, iparban, kereskedésben, művészetben tudományban, vallásban, erkölcsben történetével az emberiség

dicsőitől születtét. (A mint ez annyi költővel és művészzel történt) hanem már életében számos és ritka kitüntetésben részesíté. Négy ízben ajándékozta meg egymásután a polgári közbizalom legjelentősebb nyilvánításával: meg-megválasztva országos képviselőjének. Ünnepekkel fogadta körében mindig, s viszonzásul ama sikeres buzgóságért, melyet képviselői állásában e város érdekében kifejtett: nagy arcképet mesteri ecset által festet le gyűléstermének maradandó díszül.

Igy tántette ki e város a míg élt, most pedig, táblával jelölte meg a helyet, a hol e kitűnő fia született.

És ez a tábla, melyet most leplezünk let nemesak egy költő emlékezetét hirdeti, hanem az is, hogy Baja városában becsülik a jó költő s hevélnék a költészetért.

Valóban magasztos a láng, mely most itt a kegyelet oltárán lobog; annál magasztosab, mert nem lobog mindenütt hasonló. A nagy és lázas törekvések középett, melyekkel az ország és a magunk anyagi jólétét fokozni iparkodunk, mint-ha hanyatlásnak indult volna a költők varázsa az emberi szívekre. Igaz, hogy épp korunkban egymás után emelik a nagy költők szobrait, sokfelé ünneplik, vendégelik, éltetik a körutat tevő rókat; de műveiket nem olvassák elegenden s nincsenek annyian áthatva, mint régebben a költészet bájától. Erezzük is nem egyszer, hogy mióta megcsappant az eszmény kultusza, hidegebbé vált az élet, fázékonyabbá a szélesedő társadalom s fogyatékosabbá az emberszeretet. Azhalljuk hirdetni, hogy a költészet, mely a népeknek már gyermekkorában jelentkezik, ezek az elsőbb fejlődések idejébe való; a népek tavaszának virága az csupán, míg

és filozófiai képzettséggel.“ A munka a történelem előtti korról kezdődik s e szakaszban részletesen tárgyalja a nyelv és írás eredetét, a vallások és erkölcsök kezdetét, az utóbbinál lélektani magyarázatokat adva a kultuszokról, rítusokról és babonás szokásokról. Attér azután a történelmi népekre és az ókorra, előrebocsátva azokat az ókori népeket, melyek még ma is élnek (klínai, japán, indus, persa.) Leírja a földrajzi fekvést, adja az illető nép fiziológiai és pszichológiai jellemzését, a családi társas és politikai élet, a nevelés, szokások, táplálkozás, ruházkodás, lakás, földmivelés, ipar, kereskedelmi forgalom és forgalmi eszközök közigazgatás, igazságszolgáltatás, katonai ügy ismertetését, nem hagyva figyelmen kívül az érdekességeket és nevezetességeket társas életben, gazdaságban, iparban, politikában egyiránt. Az ókor kulturális népeinek tárgyalásában kiválóan terjeszkedik ki a görög és római műveltségre. Külön tárgyalja mindenütt a szellemi és anyagi műveltséget. Részletesen ismerteti nevezetesen az ujkor anyagi műveltségét, szól mindenütt az azt megeremtetett tényezőkről, az anyagi és erkölcsi eredményekről. A gazdaság körében előadja a föld és az eszközök javításának, az állatok nemesítésének történetét; az ipar ezim alatt az ipar találmányokat, a kereskedés ezim alatt a forgalmi eszközök tökéletesedését, a világkereskedelem előállását. A hadviselés és hadtudomány történetével, mely az ókori népeknél általános művelődésük keretébe van befoglalva, az ujkorban külön ezikk foglalkozik. A szellemi műveltséget mindenik korban külön szakaszokban tárgyalja, s külön fejezetekbe foglalattik a vallás, tudományok, művészetek. Az építészeti stílusok, szobrászat, zenészet, festészet, tudományos műszakok mind beható ismertetés tárgyai. Aránylag legesekélyebb fér jutott a költészetnek, de azért ebben is teljes, áttekinthető iparkodott nyújtani a szerző. Magyarország műveltségének külön szakaszt szentel egy a középkorban, mint az ujkorban. Főbb ezikkei az „anyagi műveltség“ ezim alatt: A hazai földmivelés-, ipar- és kereskedelem politikai története, Az ipar története Magyarországon az ujkorban, A kereskedés története Magyarországon az ujkorban, Gazdaságunk az ujkorban. A „szellemi műveltség“ szakaszt a keresztényiség fölvetelének kulturális következményeinek fejtegetésével vezeti be, s tárgyalja a tudományokat, építészetet, szobrászatot, festészetet, zenészetet, a magyar nyelvet és költészetet egy a közép-, mint az ujkorban, egészen a legújabb idő-ig. A munka — mint futólagos vázlatból látszik — lehetőleg teljes s a nagyszámú, ugy az idegen, minden, mint a hazai művelődéstörténetre vonatkozó források felhasználása kezeskedik a mellett, hogy alapos is.

Mme Adam „La patrie hongroise“
ezimű műve, melyben a kiváló, szellemes francia író, ki nem rég tartózkodott fővárosunkban s utazta be hazánk egy részét, oly rokonszenves, meleg hangu leírását adja mindannak, a mit itt köztünk tapasztalt s rólunk elgondolt, fölülte díszes kiadásban jelent meg s hozzáférhető lesz azok számára is, kik a Nouvelle Revueben, Mme Adam folyóiratában, melyben részletenkint volt közölve nem olvashatták. A könyvben itt-ott, bár nem mindenütt, helyre vannak igazítva azok a kisebb

kesőbb, az emelkedés idején nem virág kell már, hanem gyümölcs. A költészet fenséges öncél ugyan, de egyszersmind nagy eszköz az emberiség erejének mentül hatalmasb kifejtésében, mert lelkesít, nemesít, erősít.

Az irodalom olyanná válik az idő folyásában, mint egy szerte ágazó hatalmas hegyláncolat. Legmagasb csucsa a lángelmék, ez éhez közel emelkedő és messzire ellátzó ormok, melyeknek még a nagyságát is nehéz pontosan megmérni. De a láncolatnak nem csupán ily roppant magaslatokra van szüksége; kisebb hegyek és halmok lényegesen járulnak szépségéhez és változatosságához.

Az időnem is oly kegyetlen, hogy hamar kitűnjön egy jó nevet, még ha föléje fényesebbet ír is.

Örizzük meg mentül tovább, nemes kegyelettel, mindazok nevét és jobb munkáit, kik a maguk idejében szépet és jóért hevülve, sokakat buzdítottak szépre és jóra.

A hajlék pedig, mely elé gyülekezünk, valóban megérdemli, hogy emléktábla díszítse falát, mert itt jó költő, jó ember és jó hazafi született.

Imádkozzuk el falai előtt azt a forró fohászt, melyet Tóth Kálmán ismeretes legendájában az elköltözött Szent István király kért az istentől, eképen:

„Add azt, uram, a föld, hogy az én magyar népem
Egyszer nagy és boldog és dicsővé légyen!“

tévedések, melyek az első megírásba becsusztak, de mi e különben lényegtelen hibákkal is örömmel és köszönettel fogadjuk e könyvet, melynél jobb akarattal és nagyobb avatottsággal egy francia sem irt még hazánkról. A munkának, melynek ára 6 frank, magyarországi főbizománya a Révai-testvérekre van ruházva, kik a legközelebbi napokban kibocsátják a magyar kiadást is.

Az Ország-Világ mult heti számának tartalma. Tóth Kálmán. Arczéppel. — A költő sírja. Költemény. Bartok Lajostól. — A zalog. Rajz. Jakab Ödöntől. — A havasok királynője. Történeti regény. P. Szathmáry Károlytól. Folytatás. — Az utolsó koszorú. Költemény. Latkóczy Mihálytól. — A költő menekülése. Emléklap. Írta Hagen Gyula. — Évad-kezdet. Kaposi Béiától. — Levelek egy szép asszonyhoz. Írta Bolygó. — Hiába lesem... Költemény. Lithvay Viktoriától. — Hadgyakorlatok. Két képpel. — Medea. Képpel. — A teremtés felőli hitről. Tanulmány Boeck nyomán. Juhász Ödöntől. — A testőrök öltözője. Képpel. — Mondják a költő... Költemény. Király Kálmántól. — A hét története. Írta Adorján Sándor. — A helgolandi kiszálló. Képpel. — Lili. Képpel. — Állandó rovatok: Irodalom, színház, művészet, udvar, hölgyek naplója, hymen, gyászrovat, külföldiek, rejtvények, naptár, hírdetések.

Szerkesztői üzenet.

— Az az államhivatalnok, a ki ellen a helyb. német lap mult vasárnapi cikke szól (?) csak Nádasky D. törv. bíró lehet, a ki a kérdéses alkalommal különben csak azt mondta, „hogy Páncsova városa még nem élte magát bele az alkotmányos életbe, mert egész az utóbbi időnkig katonai uralom alatt volt.“ —

Vasuti menetrend

Érvényes 1884. május 20-tól.

ÁLLOMÁS	Gyors-vonat	Személy-vonat	Vegyes-vonat
Zimony-ból indúl	2.46	11.38	6.40
Batajnicsza	—	12.06	7.15
Új-Pazua	—	12.20	7.32
Ó-Pazua	—	12.36	7.52
Indjia-ról Mitrovicznak	3.31	1.01	8.21
Bečka	—	1.26	8.49
Karlócza	4.14	1.58	9.23
Pétervárad	4.26	2.13	9.39
Újvidék	4.43	2.36	10.03
Verbász-Kúla	5.27	3.54	11.24
Szabadka	6.40	6.07	2.05
Kiskőrös	7.59	7.51	4.23
Budapestre érkezik	10.10	10.58	8.15
Budapest-ről indúl	7.30	5.50	6.40
Kiskőrös	9.38	6.41	10.51
Szabadka	11.01	9.00	1.28
Verbász-Kúla	12.05	10.58	3.29
Újvidék	12.55	12.22	4.52
Pétervárad	1.06	12.37	5.08
Karlócza	1.18	12.52	5.27
Bečka	—	1.29	6.04
Indjia-ról Mitrovicznak	2.00	10.40	—
Indjia „ Zimonynak	2.03	2.14	6.36
Ó-Pazua	—	2.31	6.56
Új-Pazua	—	2.48	7.16
Batajnicsza	—	3.03	7.33
Zimonyba érkezik	2.45	3.30	8.07

Felelős szerkesztő: **Wigand János.**

Kiadótulajdonosok:

Wigand János és a „Beck & Koszanicz cég“

HIRDETÉSEK.

A t. c. magyar olvasó közönséghez!

Tisztelettel értesítjük a t. c. magyar olvasó közönséget, hogy „Gondüző“ címen új szépirodalmi heti lap jelent meg kiadásunkban, melyre vonatkozva megismertetjük következő programmunkat:

Távol tartva magunkat minden pártoskodástól, azt a föladatot tűztük magunk elé, hogy lapunkat a legszorgóbb erkölcsi elvek szerint szerkesztjük, úgy hogy azt minden anya bátran adhatja serdülő leánya kezébe; a magyar irodalmat tehetségünk szerint fogjuk ápolni, és nemzetünk kedvelt íróinak legjobb munkáit közöljük különös sulyt fektetve a regényirodalomra adni fogunk beszélyeket, költeményeket, vidámító humoreszket, a közmívelést előmozdító természetrajzi, földrajzi, ország- és népmismereti vázlatokat, a kertészetet és ház tartást érdeklő tanulságos közleményeket, azonkívül tekintettel leszünk a jelesebb külföldi regényekre is.

Támogatva legkiválóbb íróink által, minden törekvésünket oda irányozzuk, hogy lapunkat folyvást tökélyesítsük és emeljük, hogy oly családi lapot nyújthassunk a hazai olvasó közönségnek, minő, tekintve a legnagyobb gonddal választott, dús tartalmat, a pompás kiállítást és a fölöttébb olcsó árt, hazánkban mostanig még nem jelent meg és — joggal mondhatjuk — mely a **házagot kitölteni lesz hivatva.**

Első számunkat következő munkatársakkal kezdjük: **P. Szathmáry Károly, Mikszáth Kálmán, Kazár Emil, Margitay Dezső stb.**

A második számban érdekesítő, nagyobb szabású történeti regényt kezdük meg **P. Szathmáry Károly-tól** e címen: **„SZÉKELY TÁMAD, SZÉKELY BÁNJA.“**

A negyedik számban **Mikszáth Kálmán**, fiatal íróink e matadorja szokott kedélyes és megragadó modorával kisebb regényt fog közölni a fővárosi életből.

A hatodik számban nagyobb társadalmi regényt kezdünk meg **Dr. Sziklay János-tól.** Szigoruan és lelkiismeretesen tartva szem előtt programmunkat, az a biztos remény kecséget minket, hogy a „Gondüző“ kedvelt olvasmányává válik minden művelt családi körben és érdemes lesz arra, hogy valóságos gondüző é legyen és valódi házi kincset képezzen arra nézve, ki szünóráiban érdekes olvasmányt akar foglalkozni.

Előfizetési föltételek:

A „Gondüző“ szépirodalmi heti lap, megjelen minden vasárnap 3 ivnyi tartalommal, azonkívül a képes czim-lappal ellátott borítékot két oldalnyi

hasznos tudni valókkal és talányokkal. a következő előfizetési árak mellett:

Egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyed évre 1 frt 50 kr. Egyes számára 15 kr.

A jutalmakat illetve is arra törekedtünk, hogy előnyt nyújthassunk t. előfizetőinknek.

Tetesem áldozatok árán azon kellemes helyzetben vagyunk, hogy kizárólag előfizetőink számára olajnyomatu, eredeti magyar festményeket sokszorosítottunk, minek következtében minden fél éves előfizetőnknek egy, az egész éveseknek pedig két képet adhatunk. E képek jól és tartósan készített, mosható arany keretben, 84 cent. magasak és 70 cent. szélesek egészen készen a fölfüggesztéshez, és egy darab ára csak is 2 frt. — E képek a következők: Szent István király. — Kossuth Lajos. — Deák Ferenc. — Petőfi Sándor. — Vörösmarty Mihály.

Továbbá a következő életképek:

Vasárnapi mulatság falun. — Cigány tanya az erdőben. — Csikós élet. — A puszták fia.

Mutatvány számokkal szivesen szolgálunk díjtalanul és bérmentesen, gyűjtőknek 10 előfizető után egy tisztelet-példányt adunk.

A t. c. hazai olvasó közönség részéről élénk részvételre számítva, reméljük, vállalatunkat a tökély legmagasabb fokáig emelhetjük és tisztelettel kérjük hazai irodalmunk becses pártfogóit hogy minket e hazafias vállalatunk előmozdításában tehetségük szerint pártfogolni kegyeskedjenek.

3—2

Tisztelettel

a „Gondüző“ szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapestben belső dob-utcza 14.

HIRDETMÉNY.

A csotán bogarakat (Schwabon) és az ezerlábu férgeket (Russen) teljesen s nyomtalanul kipusztítani csak i's

Zacherl-féle.

Csotánporral (Schwabonpulver) LEHETSÉGES.

Valódi s hamisítatlan minőségben, csak is az eredeti üvegesékben, melyen név és védjegy van kapható, mind ama kereskedésekben melynek kirakataiban az erre vonatkozó hirdetmény ki van függesztve. *—6

VII. évfolyam.

**ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS
A KÉPES**

Családi Lapok

SZÉPIRODALMI ÉS ISMERETTERJESZTŐ KÉPES HETILAPRA.

Felelős szerkesztő: **Komócsy Lajos.**

Lapunk — társai között legnagyobb elterjedésnek örvendő — immár **hetedik** évfolyamát éli. Miután kívánatra mindenkinek küldünk mutatványszámot s egészen tájékozó előfizetési felhívást, e helyen csak röviden emlékeztünk meg a közkedveltségnek örvendő lapról. — A „Képes Családi Lapok“ **három ivnyi** tartalommal jelen meg a legdiszesebb kiállításban, szép, fényes, színes borítékban. — Minden szám sok művészi kivitelű képet hoz. A fölapon vannak eredeti s a külföld legnagyobb íróiból fordított rövidebb regények, elbeszélések, rajzok, életképek, humoreszkek; eredeti s más költemények, heti tárczák, ismertető, tudományos cikkek, a főváros, vidék s külföld válogatott, fontos hírei; az irodalom és művészet körében felmerülő minden mozzanat. — Minden számhoz **egy ivnyi külön regény melléklet könyvalakban.** — Humor rovat, legyakrabban **kepekkel.** Havonként „Nővilág“ című divatlap számtalan képpel, szabásrajzzal stb. is jár **ingyenes** mellékletkép. A boríték telve a komoly s tréfás talányok minden fájával. A **talányfejtők** között gyönyörű olajnyomatu képek (diszes aranykeretben), regények stb. sorsoltatnak ki.

A folyó évnegyedben külön regény-mellékletkép „Scarpa Rachel“ **kitűnő, eselekvénygazdag érdekesítő regényt adjuk.**

Mutatványszámot a kiadóhivatal kívánatra bárkinek küld bérmentve.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr.

Méhner Vilmos kiadóhivatala: Budapest, papnövelde-utcza 8. szám alatt.

*—1